

УСКЛАДНЕНЕ РЕЧЕННЯ

Просте речення може ускладнюватися однорідними членами речення, відокремленими членами речення, вставними та вставленими конструкціями, звертаннями: *Благословенна будь, моя незаймана дівице Десно, що, згадуючи тебе вже багато літ, я завжди добрішав, почував себе невичерпно багатим і щедрим.*

ОДНОРІДНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ

- поєднані сурядним зв'язком;
- відповідають на однакове питання;
- стосуються одного члена речення;
- виконують однакову синтаксичну роль.

Установіть відповідність

Однорідні члени речення

Приклади

1. підмети	А) Джордано Бруно, видатний філософ і поет епохи Відродження, походив з незаможної італійської родини
2. присудки	Б) У дитинстві його віддали в монастир, але хлопець утік і подорожував Європою, пізніше видавав книжки та проповідував.
3. обставини	В) У його вченні цікаво поєднані наука й магія, обґрунтування нескінченності Всесвіту та віра в переселення душ.
4. додатки	Г) Один венеціанський аристократ написав донос до інквізиції, бо не хотів платити філософу за поради й консультації. Д) Джордано Бруно постраждав не через свою філософію, а через принципове протистояння здирництву монастирів.

РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ ПРИ ОДНОРІДНИХ ЧЛЕНАХ РЕЧЕННЯ

Червоне сонце закотилося в імлу, розчинилось в ній, пірнуло за обрій. [О, О, О]

Будь сміливим не язиком, а ділом. [О, а О] (а, але, та (= але), зате, проте, однак)

Не то сон, не то забуття склепляло повіки. [не то О, не то О]

(і..., і...; ні..., ні...; то..., то...; чи то..., чи то...; або..., або...)

Є в нас і сила, і правда, і слава, і земля своя рідна й свята. [і О, і О, і О, і О]

Чорніє поле, і гай, і гори. [О, і О, і О]

По хуторах і пасіках, по байраках і долинах ні на хвилину не затихав спів. [О і О, О і О]

Батько хоч і нічого не говорить, та все пильно на мене поглядає. [хоч О, та О]

(не тільки..., а й...; не тільки..., але й...; як..., так і...; хоч..., але...; не так..., як...; не стільки..., скільки...; не стільки..., як...)

З городу не біжить – вихором вилітає Мар'яна. [О - О]

(між однорідними членами речення – безсполучниковий протиставний зв'язок . на місці тире можна поставити сполучник **а**).

**РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ ПРИ ОДНОРІДНИХ ЧЛЕНАХ
ТА УЗАГАЛЬНЮВАЛЬНОМУ ПРИ НИХ СЛОВІ**

Усе в чеканні: спілі краплі рос, земля і місяць, вишні і тополі, і тиша в тиші, і тумани в полі. [УС: О, О і О, О і О, і О, і О]

Тонкі брови, русяві дрібні кучері, тонкий ніс, рум'яні губи – усе дихало молодою парубочою красою. [О, О, О, О - УС]

Усі квіти: маки, ромашки, волошки - тягнуться до сонця. [УС: О, О, О - ...]

Багато поетів, а саме: Б. Олійник, Л. Костенко, П. Тичина – оспівували давню й нову красу Києва. [УС, а саме: О, О, О - ...] (як-от, а саме, наприклад)

Зауважте!

Кому не ставимо між компонентами усталених сполучень типу *і так і сяк, і туди і сюди, і вдень і вночі, ні туди ні сюди, ні сяк ні так, ні вдень ні вночі, ні риба ні м'ясо*.
Ні вдень ні вночі не стихає kleпання коси.

Вставні слова, словосполучення, речення.

↓
виражають особисте ставлення мовця до свого висловлювання й не несуть нової інформації, а лише певним чином оцінюють, уточнюють основне повідомлення, привносять додаткову інформацію в речення.

Вставні слова, словосполучення й речення **не є членами речення**.

Відокремлюються **комами**.

Групи вставних слів за значенням	Найуживаніші вставні конструкції	Приклади
упевненість чи невпевненість	безумовно, безперечно, без сумніву, справді, певна річ, ясна річ, правду кажучи, щоправда, може, мабуть, певно, очевидно, здається, сподіваюся та ін.	Ти мене, кохана, проведеш до поля, я піду – і, може , більше не прийду.
емоційна оцінка мовця	на щастя, на диво, на радість, слава Богу, нарешті, на жаль, на сором, як на зло, як на гріх, соромно сказати, чого доброго та ін.	Треба пакуватися, а тут, як на лихо , приїхав Мишанецький.
вказівка на джерело інформації	кажуть, як кажуть, мовляв, чую, бачу, по-моєму, на мою думку, на думку..., за висловом... та ін.	Там, кажуть , з гір усю країну видно.
активізація уваги співрозмовника	бачиш, бач, віриш, знаєш, уявляєш, уявіть собі, майте на увазі, зверніть увагу, між нами кажучи, слово честі, чуєте та ін.	Перебування в Києві, уяви собі , багато дало мені для п'єси.
зв'язок між думками	по-перше, по-друге, з одного боку, з іншого боку, з іншого боку, до речі, між іншим, крім того, навпаки, отже, значить, наприклад, зокрема, узагалі, коротко кажучи, зрештою та ін.	Додому я не йшов, а летів, бо, по-перше , міг похвалитися, що мама має школяра не першої, а відразу другої групи, а по-друге , треба було збігати в ліс.

Зауважте!

Між сполучником і вставним словом обов'язково треба ставити кому: *Газик рвонув уперед, замолов колесами, пішов, пішов і, нарешті, вибрався на рівне.*

Якщо протиставний сполучник **а** (рідше **але**) стосується вставного слова, то він відокремлюється комами разом з ним: *Не знаю, чи побачу Вас, чи ні. А може, і не в тому справа.*

Вставлені конструкції беремо в дужки, рідше – тире: *Там батько, плачучи з дітьми (а ми малі були і голі), не витерпів лихої долі, умер на панщині!*

Слова, які завжди є вставними		Слова, які ніколи не бувають вставними	
отже	по-друге	адже	усе-таки
мабуть	щоправда	навіть	неначебто
по-перше	а втім	принаймні	нібито

Звертання

слово або словосполучення в реченні, що називає особу, до якої звернена мова: Зоре моя вечірняя, зійди над горою.

Звертання, як правило, має **форму кличного відмінка**, рідше називного (не відповідає нормам української мови).

Звертання **не є членом речення**.

Звертання є **поширені** та **непоширені**.

Не треба сліз, не хмур, **кохана**, брови й не схиляй лице своє сумне. **Бідна волошко**, чому ти у житті, а не на клумбі волієш рости?

Звертання обов'язково відокремлюється комами. Якщо звертання стоїть на початку речення, то при окличній інтонації після нього ставиться знак оклику, а наступне слово пишеться з великої літери: **Земле рідна! Мозок мій світліє і душа ніжною стає, як твої сподіванки і мрії у життя вливається моє.**

Запам'ятайте!

Не відокремлюємо комами **о, ой**, якщо вони є підсилювальними частками:

О слово! Будь моїм мечем!